

PESTI KÉPEK

Budapesti háztartások

Irta: Antal Gézáné

II.

A főváros tehát adatokat fog gyűjteni a budapesti családok háztartásáról. Leírtam azt a nyomort, azt a testet-lelket ölő tengődést, amely belevilágít a kötött fizetésű emberek közül főképpen a lateiner-osztálynak életébe. Akár az államnak, akár magánvállalatoknak a rabszolgái. Az intelligencia szürke, zajtalan tragédiái folynak le a zárt ajtók mögött; a kétségbeesés az, amely magához öleli ezeknek a családoknak ezreit és ezreit. Egy négyezer korona jövedelmű hivatalnoknak a rettenetesen sivár életét tárják fel az ismert adatok. De ez nemcsak az ő sorsa, nagyon sokan vannak, akiknek a szíve összeszorul, amikor hasonló sorsban a saját példájukra ismernek ebben a családban. És ráismerhetnek mindazok, akik nem nőültek nagy hozománynyal, akik feleségük révén nem kapnak segílyt, akinek nincs öröksége, vagy akinek az állása nem olyan, hogy különböző pótlékokkal jár, vagy pedig más uton biztosítja azt a bizonyos mellékjövédelmet, mely állati sorsból emberi sorsra váltja a kötött fizetésű ember életét... De ezek a kivételes esetek; a kivételek pedig nem jellemzők. Ha valamely társadalmi osztály helyzetét meg akarjuk világítani, akkor az átlagot kell venni. Az átlag pedig még csak nem is az a tengődésben konszolidált család, amely a múlt héten itt felvonult, hanem az eladósodott és kis fizetésének is csak romjaiból élő tisztviselő.

Az a fejezet, melyet a budapesti háztartásokról itt közreadtam, egy általános tragédiához szolgált bevezetésül; egy olyan folyamathoz, mely a lavinához hasonlít és előbb-utóbb elsöpri azt, aki belekerült!

Hogy hogyan indul meg és hogyan nő fel nem tartóztathatóan ez a lavina, azt akarják éppen ezek a sorok bemutatni.

Ha majd adatokat gyűjt a főváros, próbálja meg, kérje be a különböző hivataloktól a havi fizetési listákat és nézze meg ott a rovatokat, melyekben a biróilag letiltott összegek vannak feltüntetve. Ki fog derülni, hogy az összes kötött fizetésű embereknek hetven százaléka fizetésének maradékából él; hogy egész élete nem egyéb, mint a hitelezőkkel folytatott véres csatározás, a végrehajtókkal való viaskodás, gond és kín, amely megőrli az életerőt, elrabolja a családi otthon minden melegét...

Sivárabb, embertelenebb életet már alig lehet képzelni, mint ennek a négyezer korona jövedelmű intelligens uricsaládnak az életét, koplalva, megfelelő ruházódást nélkülözve, a legkisebb testi és lelki élvezet nélkül. De ki tudja elszánni magát az ilyen életre? Ki tudja gyermekeitől az ifjúság minden boldogságát, a gyermekkor minden édes bohókás verőfényét megtagadni? Ki tudja felesége fiatal szépségétől a legszerényebb keretet megtagadni? Ki tudja magát a kultúra minden újsága elől elzárni? Ki tudja lelkétől az üdülési minden forrását elvonni? És aztán — ha ez csak az akarattunktól függne. De az élet nem olyan, mint egy biztosan kormányozható gép! A kraicáros szabályosságok közt jöhetnek és jönnek vismajorok; hirtelen orvul jön egy betegség vagy családi esemény jön közbe; elszegényedett családtag, szülők eltartása szakad a család nyakába; vendég érkezik; a férjet behívják fegyvergyakorlatra; haláleset; egy legénykori tartozás; apa, kérek pénzt a tizenegyedik javított és bővített nyelvitanra! És vége van minden kiszámításnak, vége van minden rémüldözésnek az adósságesinálás elől. Minden szabálytalanság deficitet jelent és aki már úgy kezdte, hogy nem tudott egy szobában lakni, nem tudott öt vagy tíz kraicárért vacsorázni, az már ugyis de-

ficittel vezeti a háztartást. Vannak vismajorok; deficit nélkül szinte nincs lehetőség az életre. És ha már így van, milyen hamar megéri az érzés: hát vigyen el bennünket egészen az ördög!

Akit több vismajor rohan meg vagy akinek az intelligenciája kiordit ebből a prokrusztési nyomoruságból, ott rögtön meg is kezdődik az adósság, ott már megindul a lavina. Az ember kicsit tovább nyújtózkodik a nyolc dekanál, ami rögtön azt jelenti, hogy ötven, hatvan, nyolcvan koronás deficitek lépnek fel elsején. No nem baj! A fűszeres most husz koronával kevesebbet kap, a pék és a tejes öttel, a részletes ebben a hónapban nem kap semmit, a suszter is várhat egyszer.

Jaj, de ha egyszer van, örökké van! Hiszen a másik hónapban megint el kell maradni és nem fogyott, ellenben megnőtt a hátralék. Aztán már minden elsején eléje mered a rém: a tejes, a szatócs, a hentes, akiktől ígéretésekkel, adósságra vette gyerekeinek a kenyeret, a lábbelijét, az ennivalóját, akik már türelmetlenül, gunyosan követelik a pénzüket és nem tud megfizetni érte, lihegő igavonással sem! A szorongó kinlódás ver állandó tanyát a házban.

— Tenni kellene valamit! Valamit, amivel ezeket az apró adósságokat rendezni lehessen! Csak ezektől az apró, piszkos dolgoktól megszabadulni!

És akkor születik meg a megváltó eszme először. Egy kölcsön! Rendezni lehetne mindent!... Egy váltó!...

Aláíró akad, egy-két jóbarát, akik ugyanígy vannak, nekik is kezes kellene. Hamar előkerül a pénzügynök. A szövetkezet, a drága jó szövetkezet megszavazza a kölcsönt. Örömmel! Hogyne szavazná meg, az információ kitünő, még egészen tiszta a fizetés. Néhány nap múlva a mi emberünk egy kis társasággal; az aláíróival és az ügynökével együtt felmegy a szövetkezetbe. Ott ünnepélyesen átveszi a kölcsönt. Kicsit meg is van illetődve, bután nézi a kétszáz kor.-t, ami a háromszázból megmaradt, mikor az ügynök is elszedte tőle a provízióját. No nem baj! Pénze van! Boldogan rendezkednek odahaza, itt is fizetnek, amott is, az asszonynak egy bluz, már rég szerette volna és olyan jó megajándékozni, akit szeretünk, a kicsinek is valami ruhácskát, olyan gyönyörűség gyöngyöző gyermekkacajt hallani. Mire körülnéznek, a pénznek vége, csak a gond meg egypár édes nap emléke marad utána.

Már majd el is felelték a kölcsönt, mikor három hónap múlva jön a törlesztés. Szigoruan aláhuzva a felszólítás: Csak is fenti összeg teljes lefizetése mellett prolongálunk. Fizetni de-hogy is tud, hisz megélni sem bír! Hiszen ha tudna, nem keletkezett volna a váltó! Hogy tehát törleszteni lehessen, mert nyakán a kés: elő a második váltóval! De a fizetésből megélni nem lehet, egy törlesztést sem lehet fizetni, hát még kettőt! Elő a harmadik váltóval! Elő a negyedikkel! Az első után nincs megállás, egész addig, amíg a hitel teljesen ki nem merült. Addigra a kötelező törlesztési összegek annyit tesznek ki, hogy egyiket sem bírja. Fuladozik, vergődik. Menekülni akar a megfulástól. Hangtalan, retentenes küzködés folyik most. Lótni, futni, a törlesztéseket pillanatnyi kölcsön gyanánt felhajtani. Egyszer-kétszer megy, de a jóbarátok is ki vannak pumpolva!

Pár ítélet, már gyors egymásutánban jönnek, amelyik bank a legélelmesebb, a legkérelhetlenebb, az pöröl először, hogy biztosítsa magát. Aztán egy napon csak váratlanul megérkezik a végrehajtó.

A végrehajtó, mikor először jön, megszokott apró szenzációja a pesti házaknak; amint megáll a kocsin a ház előtt, három ur kiszáll belőle, egyiknek nagy táskát a kezében. Az ügyvédjelölt megáll a kapu alatt, nézegeti a lakók névsorát, a végrehajtó türelmetlenkedik, mert még sok terminusa

van, a becsüs beszalad a házfelügyelőhöz, megkérdezni a pontos címet.

Megvan a delikvens: III. emelet 15. Felmennek, kinyitnak az ajtókat, az utcai lakások ajtóiban cselédek kukucskálnak, az udvari lakásokból partájok kandikálnak ki. Az egésznek olyan megnyugtató és derült hangulata van. Lám, máshoz is megy a végrehajtó! Mégis csak szép az élet! A III. emelet 15 alatt becsengetnek, a cseléd ajtót nyit, de már a nagysága is kidugja fejét a szobaajtón.

— A bíróságtól jövőnk foglalni — mutatkozik be a végrehajtó.

Az asszony halálra rémülten, fuladozva mondja:

— De kérem... az uram nincs itthon... én nem tudok semmiről...

— Nem tesz semmit, nagysádkám... az Óbuda-Ujlakitól jövőnk... a tartozásról csak van tudomása?...

— De kérem... ez irtózatos... Istenem! — dadogja az asszony és csak ez az egy gondolata van: Jaj, ki látta ezeket?

— Nem kell megijedni, nagysádkám, előfordul ez másutt is, — biztosítja a humánus végrehajtó — majd elrendezi a kedves férje, az ügyvéd urral megegyeznek részletekben.

— Már indulnak is befelé. Az asszony ott áll pirosan a szégyenlángtól, fuladozva a mélyrenvelt könyvtől. A becsüs diktál, a végrehajtó sorban kitölti a rovatokat, az ügyvédjelölt sétál fel-alá a szobában, már egészen otthonosan érzi magát.

— Irja: egy mahagóni trimó... egy falióra, matt... egy Margittai festmény... Pallas-lexikon... egy mokett garnitúra... — mondja az ügyvédjelölt.

Az asszony hallgatja, egy mokett garnitúra... tükör... átvető... hallgatja, hogyan sorolják fel minden diszét, minden kincsét ennek a kis lakásnak...

— No, isten áldja meg, nagysád! Ne búsuljon! — bucsuzik a végrehajtó, a becsüs összehajítja az írást, elmennek.

— Istenem, ki van a folyosón? ... Látják-e? ... Szegény asszony, nem is tudja, hogy a cseléd lenn viháncol, az ő drámáját már le is tárgyalták régen.

Mire másodszor jön a végrehajtó, már kevesebb szenzációval fogadják. Harmadszor már egész kedélyes és családias a fogadtatás:

— Már rég nem láttam, nagysádkám! Rossz színben tetszik lenni! Hogy van a kedves férje?

A gyerekek pacsit adnak a végrehajtó bácsinak. A foglalás, ami legelőször a tragédia erejével hatott, most megszokott incidenssé süllyed...

Aztán jön elseje a hivatalban. A bank ráteszi kezét a fizetésre. Letiltatja a törvényes részt. Egyik letiltás a másik után járja végig az összes fórumokat és elsején egygyel több ember söpri be restelkedve, szegyenkezye fizetésének szomorú romjait a rács előtt...

Elvégeztetett. Ez az ember adós marad egész életében, mert a kamatos kamatokat megfizetni sohasem fogja tudni és még a halála után a virágok, melyek a sirján nőni fognak, azok is a bankok és ügyvédek tulajdonát fogják képezni. Rendjén van. Elvégre aki tartozik, fizessen. Azt mondja erre a mi emberünk. Kétezer koronán felül letiltották a fizetésemet. Teljes fizetést én már sohasem kapok. Hajótörött vagyok, új életet kezdek, azzal ami van és úgy, ahogy lehet. Hisz a kereskedő vagy iparos is így tesz, ha tönkrement. De azt mondja erre a bank:

— Még mit nem méltóztatik gondolni? Csak nem hiszi, hogy én a fizetésletiltással megelégszem és várok, míg rám kerül a sor? Mikor én harmadik, vagy ötödik, vagy hányadik vagyok a sorban. Most gyereünk csak szépen fizetni!

Jönnek a szövetkezeti ügyvédek, mind sorba. Az egyik tíz korona havi részletet kér abból a maradék fizetésből, amit elsején

kap a család. A másik nagylélkű, beéri őt koronával. A harmadik, az egy vérszopó:

— Tizenöt koronát havonta, jó ember, mert elérvezzük a butort!

A hivatalnok könyörög, rimázkodik a felesége:

— Miből élünk, nem marad több havonta harminc forintnál, huszonöt forintnál, ha mind elfizetjük. Miből élünk, az isten szerelmére, miből élünk?

De nincs irgalom.

— Ha nem fizetik a részleteket, árverezünk!

Már azt sem bánna. Árverezzenek, vigyenek el mindent, csak ezt a rettenetes terhet vennék le a vállairól. De nem csak nála árvereznek, hanem kezeseinél is. A barátjainál. Ezt nem! Hogy másokat jóhiszeműségükért magával rántsón a romlásba! És így az erkölcsi és lelki presszió fegyverével kényszerítik minden elsején a lefoglalt fizetésrészen felül is fizetésre. A Damokles-kard állandóan ott a feje felett. Ha elsején nem fizet, harmadikán már ott a levél, pár nap múlva az árverési hirdetés. És ez így megy végesvégiig, hónapokon át és éveken át és csak az öregség menti meg ettől a gyötrelmetől, amikor akár az államnál, akár a cégnél előremászik valahogyan a ranglétrán. Amikor már ifjúsága oda van, amikor már gyermekeit vérrel és verejtékkel felnevelte, amikor már maga nem tud mit csinálni az életével, nagyobbodik meg — aki ilyen pályán van — annyira a fizetése, hogy a kálváriajárás megenyhül. De hányan vannak, akik ezt el nem érik sohasem! Mert a minimális fizetésük sem teszi azt a minimumot, amiből szintén a nyolc deka hus, az ötért töpörtyű és az adósságban való elmerülés lehetséges csak.

A letiltott fizetésű ember tehát fizet, mert a butorait az egész ház szemeláttára elvinni nem hagyja, mert a barátait, akik zsiráltak neki, katasztrófa dönteni nem akarja. Hogy miképpen él meg a letiltott fizetéséből, melyből a letiltáson kívül még erkölcsi presszióval is elveszik nagyrészt?

Az ilyen családok ajtaja fölé ki lehetne

írni Dantenek ezt a mondatát: hagyjatok fel minden reményvel! Az ilyen családban pusztul el a nélkülözésben a lelki intelligencia, az ilyen családok fenntartói sorvadnak össze az elviselhetetlen gondok présében, az élet páriáivá, az ilyen családok gyermekeiből lesz a vérszegény, gyenge szervezetű, megtámadott idegzetű új generáció, mely minden ideálmushoz való föllendülési képességet nélkülözve, minden betegségre való hajlandóságot belevisz a maga gyenge testében és idegeiben abba a korbá, mikor a gyermekek elfoglalják az élet fórumán, a hivatalokban és a műhelyekben a szülők helyét és így aláássák a következő nemzedékeknek testi-lelki erejét; pedig ezen nyugszik minden kornak a kulturája . . .

Sohasem fogom elfelejteni! Láttam egyszer egy ilyen letört tisztviselő-család konyhájában valamit. Dél volt, a takaréktűzhelyben égett a tűz. A kályhán többféle kisebb-nagyobb lábas, fazék, mindegyikben víz főtt.

Kasirozott ebéd, amolyan Potemkin-féle, arra az esetre, ha bejön valaki! És láttam őket minden vasárnap délután a kávéházban!

Mert az otthon egy gyötrő kaloda, ahol sivárság van, nyomoruság van, konyhaszag van; a kávéházban ivlámpa van, tükör van, plüszdivány van, melegség, füst, büz, lárna van. Ott ül hát a kávéházban a sok boldogtalan, gondokban kimerült család, melynek a kávéház az oázisa.

Kicsit bambán nézi egymást a sok idegen; a sok szegény pesti ember; egy órába tart, míg valami lapot hoznak; mire bereked, hozzák az Illustrationt, a Tolnait; nézi a török háborút, a bolgárokat, meghatódik a íezuhant aviatikus temetésén. Két krajcár a pikkolónak, három a pincérnek, három órától nyolcig mulatunk.

Budapesten vasárnap délután több nyomoruság van felhalmozva egy-egy kávéházban, mint valamennyi barakkban együttvéve . . .

(Folytatjuk.)

Nemzeti birtokpolitika és a komunitások

Irta: Dr. Hollósy István

Budapest, november 9.

Végtelennek látszó utján a pusztuló erdélyi magyarság kálváriájának, fordulópontot jeleznek azok a vészkiáltások, amelyek a keleti határról hozzanak hozzánk. Halljuk immár, hogy a magyarságot, ha az eddigi uton halad, a megsemmisülés veszélye fenyegeti Erdélyben.

A legnagyobb elismeréssel adózunk mi a kultúregyesületeknek. Főleg Erdélyben és Horvátországban megbecsülhetlen értékű feladatot teljesítenek. Azonban az élet nem elméletek után indul s a kivándorlás félreismerhetlen határozottsággal azt bizonyítja, hogy csak magyar kultúrával itt már nem érünk célt; a megsemmisülésnek kitett, immár földnélkülivé lett magyar népet nem menthetjük meg.

Ha a nemzeti birtokpolitika feladatainál kezdtük volna a népmentés munkáját Erdélyben: akkor ma előbbre volnánk a magyarosodás terén. Hiszen ma tisztában van azzal mindenki, hogy itt kellett volna kezdeni a dolgot, amint-hogy így is tervezték ezt az EMKE alapítói, de ehhez nagyobb anyagi erő kellett volna.

Am ha erre eddig nem volt képes a magyarság, most már nincs idő a késlekedésre, hanem cselekedni kell, a megélhetésre földet kell adnia, ipari munkát kell nyújtania, az immár házatlanná, földönfutóvá lett, nyomorba taszított magyar népnek.

És nem kérdezi senki, hogy vajon kik a hibások? Nem kíváncsi senki, hogy micsoda lelketlen kormányzati rendszer volt az, amely idáig juttatta ezt a népet?

Pedig ezeket szükséges tudni, ha orvosolni akarja a kormány és a nemzet az erdélyi magyar nép sebeit.

Bűnbakot hiába állítanak, ma már ez az eljárás nagyon elvesztette hitelét. Például Máramarosban a zsidóságot, ujabban az orosz, illetve a görög-katolikus kazár papságot okolják az ottani állapotokért. Az ujabban ruténeknek nevezett, kazár eredetű, ősmagyar családok nem szorultak senkinek védelmére, bárhogyan is igyekeznek őket bűnbakul állítani a közvéle-

Dégzet

*Csodás Asszony, mi büvölő van benned,
Hogy lelkem úgy magadhoz láncolád,
Hogyan történt szíved bilincsbe verned,
S hordoznom adnod érzés járomát?*

*Mint éj kerüli, futva, nappalát, —
Jártam előled: meg ne lássalak,
De mint bogár, ragyogni fényt ha lát:
Feléd rohantam, mihelyt láttalak.*

*S forró tüznél égő szemednek,
Elperzselődtek lelkem szárnyai
S akarna bár, nem bir igézetednek
Varázköréből el, — kiszállani.*

*Vágyó szívembe méregcsöppet olt már
Véget nem érő kínos gyötrelmem,
Még fölfokozva, hogy karomba voltál,
Amaz egyellen gyöngé pceden.*

*Gyilkolnék is, nem volna irgalom,
De gyáva lelkem tette képtelen,
Hitvány gyalázat, nem tagadhatom:
Nászod szakadtát messziről lesem.*

*S a végét várva korhadt őriződnek,
Emészt alantas bűnöm érzete,
Idegerőim el-megőrölnődnek,
S a büntetés: bomlott agy végzete.*

Tóth István.

„Nagyságos asszony, kenyeret akarok venni“...

Irta: Radványiné Ruttkay Emma

Egy mondatban tengernyi, könyvet facsaró, megiratlan tragédia. Bőséges témája az élet kohójában kiforrott valóságoknak: penészes pincelakásoknak, fából tákolt szükségbarakkoknak, sok nyomoruságnak, könyvek, jajnak és sóhajnak . . .

Odabent a fényes Andrassy-uton, a körutakon ezer meg ezer lámpa csillog, nappali világosságot áraszt a prémes-pompás őszi toalettekre, a kirakatokra s odafönn az emeleteken a jólét csillogó fénye vetélkedve nézi szembe a hidegíenyű, előkelő ivlámpák raját. Sok-sok meleg otthon egymás mellett, egymás fölött, minden tartozékával annak, ami nyugalmat, boldogságot, derűt patináz az életre. Így kell ennek lenni: ezeken az utcákon nem is állna jól más, mint a fény, pompa és ragyogás.

Alulról az utca ragyogó szemmel nézi a lebecsátatlan redők indiszkrét titkait s a képzelt erős fantáziával öleli körül a Jólét-mesék bőségsszarujának feneketlen gyönyörűségeit:

Ott — ott fönn minden van: bitoros kárpitok, dagadozó kerevetek, vagyon erő képek csodaszép rámaiban, selyem a falakon, arany, ezüst az asztalokon, bársony, brokát, szmirna, Perzsia összes kincsei és puha ékességei. Okos, intelligens szolgálkiszemélyzet nesztelen lépésekkel jár s lesi az urnők ajkáról a parancsot.

Az egész lakáson fölényes, nyugodt biztonság uralkodik, mosolynak-könyvek nagyobb értéke van, a fájdalom, bánat hamarabb elcsitul, betegsége minden gyógyírt megad a lehetőség . . . és lenn az utca meredt nyakkal, sóvárogva nézi a csillogó ablaksorokat s emésztő

fájdalmakból sóhaj-orkánok törnek utat a sohasem teljesülhető vágyak felé.

Láttam, éreztem és megértettem mindazt, amit papirra tenni sokunk remegő tolla erőtlensége, mert nincs elég szó, elég szín, ami kifejezze milliónyi proletár-féreg tehetetlen szomorúságát.

Tünődve, látó szemmel, nyitott szívvel, megértő lélekkel jártam a csillogó utcákat; biztos léptekkel, emelt fővel járom a nyomor és a pompa ellentétes mesgyéit s egy királynő büszkeségével és jóságával fordítom pillantásomat s nyujtom kezemet arra, ahonnan a jajszó beszél. Ott szükség van reám, ott kell a mosoly, a megértés, a simogatás.

És mintha megértette volna gondolataimat s a benső harcokat egy nagyon sápadt, beesett-szemű fiú. Felém tartott, félő szeméremmel nyujtotta ki a kezét:

— Nagyságos asszony, kenyeret akarok venni . . .

— Beteg vagy, fiam?

— Nem, talán még nem, de ha soká így tart, akkor még én is a Rókusba kerülhetek.

— Miért, mi bajod?

S erre a 14 éves gyerekeMBER örege gondolat mondta el panaszát:

— Már majdnem egy hónapja kenyér-, keresetnélkül vagyok. Csak a jó isten tudja miből élek, aki megteremtett. Rikkancs voltam 5 éves korom óta, iskolába nem jártam, nem járhattam, mert kenyeret kellett keresnem . . .

Szegény gyermek, akár ne is mondd tovább, most már mindent tudok.

De a gyermek folytatta s bő megkönnyebbüléssel bugyogott kebléből életkálváriák szünetlen, kínzó stációja:

— Sok testvérem van, minden éven született egy és mindegyik tejet, meg kenyeret akart s mikor szegény anyám kilencünket a világra hozott, az apám Amerikába ment szerencsét próbálni. Nem tudunk róla semmit. Az anyám